

AKADEMİK TÜKENMİŞLİK ÖLÇEĞİ'NİN GELİŞTİRİLMESİ *

IMPROVING THE SCALE OF ACADEMIC BURNOUT

Songül TÜMKAYA**

ÖZET: Tükenmişlik, işe ilişkin kronik bir stres sürecinden sonra ortaya çıkan, ruhsal ve fiziksel enerji azalması durumu için kullanılan popüler bir terimdir. Bu nedenle literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmada öğretim elemanlarındaki tükenmişliği belirlemede kullanılmak üzere bir ' Akademik Tükenmişlik Ölçeği ' geliştirilmiş ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin bulgular sunulmuştur. Ölçeğin geçerliliğine ilişkin olarak, yapı geçerliği, faktör analizi ve benzer ölçek geçerliği hesaplanmıştır. Güvenirliği ise iç tutarlılık katsayısı ve test/tekrar test güvenilirliği hesaplanarak yapılmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Akademik tükenmişlik ölçeği, tükenmişlik.

ABSTRACT: Burnout is a popular expression used for the reduction of psychological and physical energy that comes out after the process of a chronic stress related with work . For this reason, it is really important in literature. In this study, a scale of academic burnout is improved to be used of finding out the burnout on instructors and presented the diagnosis about validity and reliability of this scale. To determine the validity of the scale, structure validity, factor analysis and similar scale validity have been estimating. The internal consistency coefficient and test/retest reliability.

KEY WORDS: Academic burnout scale, burnout.

1.GİRİŞ

Ekonomik, politik ve toplumsal değişkenler tüm kurumlarda yenileşme çabalarını zorunlu kılmaktadır. Üniversiteler de gerek öğrenciler, gerekse öğretim elemanları açısından bir standarda ulaşma gereksinimini hissetmektedirler. Bu tür bir gereksinim beraberinde bireyler arası rekabeti de ön plana çıkardığından rekabet sonucu, yapılan işin özellikleri ve stres kaynakları çalışanlar üzerinde değişik etkiler yaratmaktadır. Öğretim elemanları önemli sorumluluklar

taşıyan bireyler olarak çalışma koşullarına ve beklentilerine bağlı bir takım sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunlarla başa çıkma becerisinden yoksun olan öğretim elemanları ise kızgınlık, umutsuzluk, hayal kırıklığı, içe çekilme, ilgisizlik, isteksizlik kısacası tükenmişlik duygusuyla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Tükenmişlik, bireysel yaşantılara bağlı olan tutumsal ve duygusal bir tepkidir (1). Cherniss'e göre 'tükenmişlik' işten kaynaklanan problemlere bir tepki olarak işe ilişkin tutum ve davranışlarda olumsuz değişiklikler göstermeyi, hizmet verilen kişiye karşı ilginin azalmasını, olumsuzluğu, diğer arkadaşlarına ve hizmet verdiği kişilere karşı kızgınlığı, başarısızlığı rasyonalize etme eğilimini, değişikliğe direnci, insanlara karşı katılımın artışı ve yaratıcılığın yitimini içeren bir olgudur (2).

En yaygın kabul gören tükenmişlik kavramı Maslach ve arkadaşları (3, 4, 5) tarafından kullanılan üç bileşenli tükenmişlik tanımıdır. Bunlar; duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı duygularında azalmadır. Tükenmişlikte ilk işaret sıklıkla yaşanan iş ya da ilişkilerden kaynaklanan duygusal tükenme durumudur. Eğitimcilerde ideallerin ve istenilen başarının engellenmesi ile ortaya çıkan duygusal tükenme, ağır iş koşullarına karşı gösterilen doğal bir tepkidir. Bu tür mesleki bir tükenmişliğe, fiziksel tükenme, hastalık, psikosomatik semptomlar ve alkol veya ilaç kullanımı eşlik eder. Bu bireysel iş stresi sıklıkla eve ve kişiler arası ilişkilere taşınır ve sıklıkla evlilik ve aile çatışmalarına neden olur. Çoğunlukla da eğitimciler tükenmişlikle başa çıkmak için çevresindekilere ve öğ-

* V. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

** Yard. Doç. Dr., Ç.Ü. Sınıf Öğretmenliği A.B.D. Öğretim Üyesi

rencilere karşı duyarsızlaşma yolunu seçerler (1,6).

Tükenmişlikle ilgili araştırmalar incelendiğinde, çalışmaların daha çok doktorlar, hemşireler ve öğretmenlerle yapıldığı, öğretim elemanlarıyla yapılan çalışmaların ise sayılı olduğu dikkat çekmektedir. (7,8,9,10,11,12,13). Akademik ortamlarda öğretim elemanlarının mesleki koşulları ve mesleki beklentileri öğretmenlere göre farklılaşmaktadır. Akademik tükenmişlik sonucu ortaya çıkan sorunlar yalnızca o kişiyi ilgilendirmez. Bireyin ötesinde öğrencilere, okula, personele ve bireyin ailesine kadar uzanır. Öğretim elemanının akademik tükenmişlik yaşamamasının kendi kişisel sağlığı ve öğrenciye sunulan eğitim süreci üzerinde zayıflatıcı bir etkisi vardır. Bu durumda verilen eğitim-öğretim hizmetinin nitelik ve niceliğinde bozulma olurken, öğrencilerin ruhsal sağlıkları da olumsuz şekilde etkilenecektir. Ayrıca bir süre sonra, çeşitli güçlüklerle yetişen insan gücü, hizmet alanından uzaklaşmaya başlayacaktır(14,15). Özellikle ülkemizde akademik yükselmenin gerektirdiği kriterler, sınav kaygısı ve iş yüküne bağlı olarak değişen koşullar akademik tükenmişliğin diğer mesleklerdeki tükenmişlikten daha farklı olduğunu ve bu nedenle de genel olarak tükenmişliği ölçmede kullanılan ölçme araçları dışında bir araca gereksinim olduğu saptanmıştır (12, 13). Literatür taraması sonucu doğrudan akademik tükenmişliği ölçen bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu durum yapılan bu çalışma için önemli bir zorlayıcı olmuştur. Geliştirilen ' Akademik Tükenmişlik Ölçeği'nin öğretim elemanlarının yaşayabilecekleri olası tükenmişlik duygusunu ölçmede katkı sağlayacağı umulmaktadır.

2.YÖNTEM

2.1. Evren: Araştırmanın evrenini Çukurova Üniversitesi'nde görevli olan tüm öğretim elemanları oluşturmaktadır.

2.2. Örneklem: Geliştirilen ölçek 1998-1999 öğretim yılının bahar döneminde Çukuro-

va Üniversitesi'nin beş ayrı fakültesinde görev yapan öğretim elemanlarına uygulanmıştır. Araştırma gönüllü öğretim elemanlarının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle araştırma 81'i kadın, 114'ü erkek olmak üzere toplam 195 akademik personelle yürütülmüştür. Örnekleme oluşturan öğretim elemanlarından 67'si Eğitim, 40'ı Fen-Edebiyat, 23'ü İdari Bilimler, 34'ü Mühendislik, 31'i de Ziraat Fakülteleri'nde görev yapmaktadır. Bu öğretim elemanlarının 17'si Profesör, 19'u Doçent, 42'si Yardımcı Doçent, 50'si Öğretim Görevlisi, 67'si de Araştırma Görevlisi unvanlarına sahiptir.

2.3. Ölçeğin Geliştirilmesiyle İlgili Çalışmalar: Ölçeğin geliştirilmesindeki ilk aşamada konuyla ilgili ölçek ve kaynaklar gözden geçirilmiştir. Maslach ve Jackson'un (4) ile Seidman ve Zager'in (16) çalışmalarından yola çıkılarak, akademik tükenmişliğe yol açan mesleki koşullar, kariyerle ilgili düşünce, tutum ve davranışlar, görev ve sorumluluklar, iş yükü, ilgi ve beklentiler, doyum ve yönetsel faktörler ile öğrencilerle ilişkilere yönelik maddeler yazılmıştır. Ayrıca 50 kişilik bir gruba ' Öğretim elemanı olarak hangi sorunları yaşıyorsunuz?' sorusu sorularak bu soruya verilen cevaplar gruplandırılmış ve hazırlanan diğer maddelerle birleştirilerek uygulanmıştır. Denemelik olarak hazırlanan bu form 100 maddelik bir listeden oluşturulmuştur. Listede çeşitli fakültelerde görev yapan öğretim elemanlarının %20'si tarafından kabul görmeyen maddeler elenerek madde sayısı 85'e indirilmiştir. Bu ön çalışma sonucunda elde edilen liste 10 kişiden oluşan uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanların görüşleri doğrultusunda %90 çıkarılması konusunda fikir birliğine varılan maddeler de elenerek madde sayısı 79'a düşürülmüştür. Bu düzenlemeler sonucunda formda 47 olumlu, 32 olumsuz toplam 79 madde yer almıştır. Bu maddeler beş basamaklı 'Likert tipi' (Tamamen Uyuyor: 5, Çoğunlukla Uyuyor: 4, Kısmen Uyuyor: 3, Çoğunlukla Uymuyor: 2, Hiç Uymuyor: 1) bir dereceleme ölçeği şeklinde hazırlanmıştır. Olumsuz maddeler 1'den 5'e doğru sıralanarak tersten puanlanmıştır.

İstatistiksel analizler SPSS 8.0 paket prog-

ramında yapılmıştır. Eksik ve hatalı doldurulan formlar değerlendirilme dışı bırakılmış ve analizler 195 kişi üzerinden yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği iç tutarlılık katsayısı ve test/tekrar test güvenilirliği hesaplanarak yapılmıştır. Geliştirilen ölçek ilk uygulamadan dört hafta sonra 40 kişilik gruba yeniden uygulanarak test/tekrar test güvenilirliğine bakılmıştır. Geçerlik çalışmasında yapı geçerliği, faktör analizi ve benzer ölçek geçerliği hesaplanmıştır. Benzer ölçek geçerliği için ülkemizde çeşitli araştırmacılar (17,18,19,20) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan Maslach ve Jackson (4) tarafından geliştirilmiş 'Maslach Tükenmişlik Envanteri' kullanılmıştır. Verilerin analizinde faktör analizi, madde analizi ve korelasyon kullanılmıştır. Madde analizinde maddelerin ortalamaları, standart sapmaları ve madde-toplam puan korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Maddelerin ayırt edicilik güçlerini saptamak için örneklem grubunun alt %27'si ile üst % 27'sinin akademik tükenmişlik puanları bağımsız gruplar t-testi ile değerlendirilmiştir.

3.BULGULAR

3.1. Akademik Tükenmişlik Ölçeği'nin (ATÖ) Geçerliğine İlişkin Bulgular

Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için ya-

pılan faktör analizinin ilk basamağında ölçekteki maddelerin standart sapma ve ortalamaları hesaplanmıştır. Standart sapması .80'nin altında olan 4 madde atılmıştır. Faktör analizi geriye kalan 75 madde ile yapılmıştır. Yapılan ilk faktör analizi sonucunda ölçekteki maddelerin dağılarak on faktörde toplandığı ve adlandırılmadığı görülmüştür. Ayrıca ilk analiz sonucunda faktör yükü .30'un altında olan 18 madde ölçekten çıkartılmıştır. Kalan maddelerle yapılan ikinci analizde 57 maddenin altı faktörde toplanması ve maddelerin bulunduğu faktördeki yük değerleriyle diğer faktörlerdeki yük değerleri arasındaki farkın .20'den az olması nedeniyle 13 maddenin daha ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu maddeler de atıldıktan sonra aynı işlemler tekrar edilmiştir. Yapılan üçüncü işlemde kalan 44 maddenin beş faktörde toplandığı belirlenmiştir. Ölçeğin 5 maddeden oluşan beşinci faktörü güvenilirlik için yapılan iç tutarlılık analizinde .16'lık gibi çok düşük bir değer almasından dolayı çıkartılmıştır. Böylece ölçek yapılan son analizde 39 madde ve dört faktörden oluşan bir ölçek biçiminde yapılmıştır. İstatistiksel analizler sonucunda kalan 39 maddenin faktör analizi sonuçları, Çizelge 1'de verilmiştir.

Akademik Tükenmişlik Ölçeği'nin faktör analizi ile ortaya çıkan dört alt ölçekteki maddelerin içeriklerine göre; Alt ölçek 1'e Duygusal

Çizelge 1- Faktör Analizi Sonuçları

MaddeNo	Alt ölçek1	MaddeNo	Alt ölçek2	MaddeNo	Alt ölçek3	MaddeNo	Alt ölçek4
(27)	.70	(10)	.54	(22)	.50	(1)	.72
(28)	.75	(14)	.60	(25)	.61	(2)	.54
(55)	.68	(18)	.75	(32)	.72	(4)	.54
(56)	.68	(19)	.74	(33)	.64	(6)	.68
(60)	.62	(20)	.73	(44)	.46	(16)	.40
(62)	.61	(38)	.48	(46)	.34	(23)	.36
(64)	.59	(41)	.54	(57)	.51	(69)	.64
(66)	.65	(42)	.69				
(68)	.48	(43)	.68				
(73)	.69	(45)	.57				
(76)	.81	(49)	.48				
(77)	.76	(58)	.57				
(78)	.66						

Güçsüzlük, Alt ölçek 2'ye Yönetmel Destek, Alt ölçek 3'e Akademik Performans, Alt ölçek 4'e İş Yükü adları verilmiştir.

Ölçekte yer alan dört alt ölçeğin açıkladıkları toplam varyans % 44.9'dur. Bunun % 24.6'sı birinci, % 8.4'ü ikinci, % 6.4'ü üçüncü, % 5.5'i dördüncü alt ölçekten kaynaklanmaktadır (Çizelge 2).

Çizelge 2- ATÖ'nün Alt Ölçeklerinin Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri ve Özdeğerleri

Alt Ölçekler	Öz değer	Açıklanan Varyans
Alt ölçek 1	9.578	24.558
Alt ölçek 2	3.287	8.427
Alt ölçek 3	2.487	6.378
Alt ölçek 4	2.149	5.511
Toplam	17.501	44.874

Ayrıca ölçeğin 'Benzer Ölçekler' geçerlik çalışmasıyla ilgili olarak, ülkemizde Ergin (17), Çam (18), Baysal (19) ve Girgin (20) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan Maslach ve Jackson (4) tarafından geliştirilmiş 'Maslach Tükenmişlik Envanteri' kullanılmıştır. Bu ölçek örnekleme giren 195 öğretim elemanına geliştirilen ölçekle birlikte verilmiştir. Benzer

ölçek geçerliği için yapılan analiz sonucu ortaya çıkan korelasyon katsayıları manidar olmakla birlikte

($r = .46$) yüksek bulunmamıştır. 'Akademik Tükenmişlik Ölçeği'nin bireylerin tükenmişlik özelliğini ölçmek amacıyla geliştirilmiş olan 'Maslach Tükenmişlik Envanteri' ile orta düzeyde olumlu bir ilişki göstermesi bu ölçeğin tükenmişliği ölçebileceği şeklinde yorumlanabilir. Ölçeğin geçerlik çalışmasında ayrıca, oluşturulan 39 maddelik ölçeğin madde- toplam puanları arasındaki korelasyonlara bakılmıştır. Elde edilen değerler Çizelge 3'de verilmiştir.

ATÖ'nün madde-toplam puan ve alt ölçekler-toplam puanları arasındaki 'Pearson Product Moment' korelasyon katsayıları, her alt ölçek için madde-toplam puan korelasyon değerleri ve her bir alt ölçekten elde edilen puan ranjı ve aritmetik ortalama değerleri Çizelge 4'de görülmektedir. Bu istatistiksel verilere bakıldığında ATÖ'nün alt ölçeklerinin iç tutarlılık düzeyinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Ölçeği oluşturan alt ölçekler arası ilişkilerin belirlenmesi amacıyla alt ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Ayrıca her

Çizelge 3- Akademik Tükenmişlik Ölçeği'nin (ATÖ) Madde-Toplam Korelasyonları

Madde No	r	Madde No	r	Madde No	r
1. (1)	.18*	14. (27)	.64**	27. (56)	.51**
2. (2)	.15*	15. (28)	.67**	28. (57)	.37**
3. (4)	.37**	16. (32)	.38**	29. (58)	.56**
4. (6)	.36**	17. (33)	.43**	30. (60)	.60**
5. (10)	.48**	18. (38)	.37**	31. (62)	.59**
6. (14)	.59**	19. (41)	.53**	32. (64)	.54**
7. (16)	.30**	20. (42)	.55**	33. (66)	.50**
8. (18)	.50**	21. (43)	.46**	34. (68)	.54**
9. (19)	.45**	22. (44)	.44**	35. (69)	.46**
10. (20)	.50**	23. (45)	.50**	36. (73)	.60**
11. (22)	.19**	24. (46)	.36**	37. (76)	.69**
12. (23)	.11	25. (49)	.49**	38. (77)	.62**
13. (25)	.30**	26. (55)	.72**	39. (78)	.47**

Not: Önceki madde numaraları parantez içinde verilmiştir.

* $P < .05$ ** $P < .01$

Çizelge 4- ATÖ'nün Madde-Toplam Puan ve Alt Ölçeklerin Toplam Puan Korelasyonları

Alt Ölçek 1		Alt Ölçek 2		Alt Ölçek 3		Alt Ölçek 4	
Madde No	r	Madde No	r	Madde No	r	Madde No	r
14.	.73**	5.	.59**	11.	.49**	1.	.70**
15.	.78**	6.	.66**	13.	.59**	2.	.51**
26.	.77**	8.	.72**	16.	.73**	3.	.58**
27.	.66**	9.	.69**	17.	.68**	4.	.69**
30.	.68**	10.	.72**	22.	.60**	7.	.48**
31.	.67**	18.	.50**	24.	.51**	12.	.35**
32.	.65**	19.	.63**	28.	.54**	35.	.67**
33.	.66**	20.	.69**				
34.	.58**	21.	.63**				
36.	.71**	23.	.62**				
37.	.82**	25.	.56**				
38.	.76**	29.	.65**				
39.	.65**						
Madde Sayısı	13	12		7		7	
Ranj:	.58 -.82	Ranj: .50 - .72		Ranj: .49 - .73		Ranj: .35 - .70	
Puan Ortalaması:	70.15	Puan Ortalaması: 63.83		Puan Ortalaması :59.14		Puan Ortalaması: 56.85	

**p<.01

bir alt ölçeğin toplamla olan korelasyonuna da bakılmıştır. Veriler Çizelge 5'de görülmektedir.

Çizelge 5- ATÖ'nün Alt Ölçeklerinin Birbirleriyle ve Toplamla Korelasyonları

	Alt Ölçek 1	Alt Ölçek 2	Alt Ölçek 3	Alt Ölçek 4
Alt Ölçek 1	\$\$			
Alt Ölçek 2	.45**	\$\$		
Alt Ölçek 3	.43**	.35**	\$\$	
Alt Ölçek 4	.25**	.19**	.17*	\$\$
Toplam	.84**	.78**	.60**	.48**

Çizelge 5'de ATÖ'nün alt ölçekler arasındaki korelasyon değerlerinin .17 ile .45 arasında olması ATÖ'yü oluşturan dört alt ölçeğin kendi içinde homojen olduğunu yani her alt ölçeğin kendi niteliğine uygun maddelerden oluştuğunu göstermektedir. ATÖ'nün toplam puanları ile alt ölçek toplam puanları arasındaki korelasyon değerleri ikisinde yüksek ikisinde de orta düzeyde bulunmuştur. Bu sonuç ölçeğin homojen olduğuna, birer kanıt olarak ifade edilebilir.

Maddelerin ayırt edicilik güçlerini belirlemek için yapılan analizde verilerin toplandığı

öğretim elemanlarının 39 maddeden aldıkları toplam puanlar en yüksekten en düşüğe doğru sıralanmıştır. Bu sıralamada alt % 27 ve üst % 27'lik gruplarda 53'er kişi yer almıştır. Maddelerin ayırt ediciliğine ilişkin hesaplanan bağımsız gruplar t-testi sonuçları ölçekteki dört alt ölçek içinde yer alan tüm maddelerin .0001 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar da maddelerin, içinde yer aldıkları alt ölçeklerdeki nitelikleri ayırt etmeye uygun olduğunu göstermektedir.

3.2. Akademik Tükenmişlik Ölçeği'nin (ATÖ) Güvenirliğine İlişkin Bulgular

ATÖ'nün güvenilirlik çalışması için iç tutarlılık katsayıları (Cronbach alpha) hesaplanmıştır. 39 maddeden oluşan 'Akademik Tükenmişlik Ölçeği'nin iç tutarlılık katsayıları alt ölçeklere göre sırasıyla; Duygusal Güçsüzlük; .92, Yönetmel Destek; .87, Akademik Performans; .70, İş Yükü; .67'dir. Ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı ise, .91 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar ölçeğin tutarlı olduğunun bir göstergesidir.

Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için ayrıca

ilk uygulamadan 4 hafta sonra ölçek, 40 kişilik gruba yeniden uygulanmıştır. Test/tekrar-test yöntemiyle yapılan güvenirlik çalışması sonucunda güvenirlik katsayısı .69 olarak bulunmuştur. Güvenirliğe ilişkin bu bulgular ölçeğin kullanılabilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada ğretim elemanlarının iş koşulları ve beklentileri gibi içinde yer aldıkları çeşitli özellikler dikkate alınarak bir akademik tükenmişlik leği geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirliğini test etmek için yapılan analiz sonuçları hazırlanan aracın 'Akademik Tükenmişliği' lmeye uygun olduğunu göstermiştir. Ancak ölçeğin daha iyi bir duruma getirilmesi için başka örneklem gruplarına uygulanarak çalışmaların sürdürülmesi hedeflenmektedir.

KAYNAKÇA

- [1] Gold, Y. " Recognizing and Coping with Academic Burnout". *Contemporary-Education*, 59(3), 142-145, (1988).
- [2] Firth, H., Intee, J. Mc., Keown, P. Mec. & ark. "Burnout and Professional Depression: Related Concepts?". *Journal of Advanced Nurse*, 11(6), 633-641, (1986).
- [3] Maslach, C. "**Burnout: The Cost of Caring, Englewood Cliffs**". NJ: Prentice-Hall, Inc.(1982).
- [4] Maslach, C. & Jackson, S.E. "The Measurement of Experienced Burnout". *Journal of Occupational Behavior*, 2(2), 99-113, (1981).
- [5] Pines, A.& Maslach, C."Characteristics of Staff Burnout in Mental Health Settings". *Hospital and Community Psychiatry*, 29: 233-57, (1978).
- [6] Todd, M., William, R. & William, J.P. "Academic Burnout: One Perspective". Paper presented at the Annual Conference on Communication Therapy (**ERIC Document Reproduction Service ED282495**), (1987).
- [7] Byrne, B.M. " Burnout: Investigation the Impact of Background Variables for Elementary, Intermediate, Secondary and University Educators'. *Teaching and Teacher Education*, 7(2), 197-209, (1991).
- [8] Rosen, C. "Reflections on Our Burnout". *Bulletin-of- Association- for- Business- Communication*, 53(1), 39-40, (1990).
- [9] Todd, M.& William, R. "Academic Burnout: A Call to Action". *Thought-and-Action*, 4(2), 65-74, (1988).
- [10] Armour, R.A. & ark. "Academic Burnout: Faculty Responsibility and Institutional Climate". *New-Directions-for-Teaching-and-Learning*, 29: 3-11, (1987).
- [11] Briscne, M.L. "Reflections on Academic Burnout". *ADF-Bulletin*, 79: 1-7, (1984).
- [12] Tmkaya, S. "ukurova niversitesi ğretim Elemanlarının Akademik Tkenmişlik Dzeyleri". **4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri 4**, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları; No: 51, Eskişehir,47-60, (1999).
- [13] Baysal, A. "ğretim Elemanlarında Meslekte Tükenmişlik Sendromu: Maslach Burnout Envanteri'nin D.E.. Buca Eğitim Fakültesi ğretim Elemanları rnekleminde Geçerlik ve Güvenirlik alışması". **I. Ulusal Sınıf ğretmenliği Sempozyumu** (Ed. S. iek), Bursa, 46-54,(1994).
- [14] Hock, R.R. "Professional Burnout Among Public School Teachers". *Public Personnel Management*, 17(2), 167-187, (1988).
- [15] Weiskopf, P.E. "Burnout Among Teachers of Exceptional Children". *Exceptional Children*, 47: 18-23, (1980).
- [16] Seidman, S. A. & Zager, J. "The Teacher Burnout Scale". *Educational Research Quarterly*, 11: 26-33, (1986-87).
- [17] Ergin, C. "Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik leğinin Uyarlanması". **VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel alışmaları**, R.Bayraktar, İ. Dağ (Editörler), Ankara: Meteksan A.ř., 143-154, (1994).
- [18] am, O. " Tükenmişlik Envanterinin Geçerlik ve Güvenirliğinin Araştırılması". **VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel alışmaları**, R.Bayraktar, İ. Dağ (Editörler), Ankara: Meteksan A.ř., 155-160, (1994).
- [19] Baysal, A." Lise ve Dengi Okul ğretmenlerinde Meslekte Tükenmişliğe Etki Eden Faktörler", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, (1995).
- [20] Girgin, G." İlkokul ğretmenlerinde Meslekten Tükenmişliğin Gelişimini Etkileyen Değişkenlerin Analizi ve Bir Model nerisi (İzmir İli Kırsal ve Kentsel Yre Karşılaştırması)", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, (1995).